

УДК 548.55 : 504:054

О. М. Кудин, д. т. н., ст. наук. співр., проф. каф.

В. К. Мунтян, к. т. н., доц., зав. каф.

Т. М. Олійник, курсант

Національний університет цивільного захисту України
вул. Чернишевська, 94, м. Харків, Україна, 61023

К. О. Кудин, к. т. н., наук. співр.

НТК «Інститут монокристалів» НАН України
пр. Науки, 60, м. Харків, Україна, 61001

РОЗРОБКА БЕЗПЕЧНОГО СПОСОБУ ОТРИМАННЯ КРИСТАЛІВ $CsI:Tl$ З РАДІОНУКЛІДАМИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В РАДІОЕКОЛОГІЧНОМУ МОНІТОРИНГУ

Запропоновано безпечний спосіб отримання сцинтиляторів для радіоекологічного моніторингу. Методом спрямованої кристалізації в кварзових ампулах вирошено кристали $CsI:Tl$, які не прилипають до матеріалу контейнера і не руйнуються при охолодженні. Спосіб виключає операцію поверхневого оплавлення злитка, що суттєво зменшує викиди шкідливих речовин і енерговитрати. Спектри коливального поглинання отриманих кристалів $CsI:Tl$ і CsI не мають смуг, що обумовлені іонами OH^- і CO_3^{2-} , а електронне поглинання у видимій області після опромінення не має смуг центрів забарвлення F_2 й F_4 -типу. Спектрометричні характеристики вирошених кристалів не поступаються еталону. Метод рекомендовано для вирощування сцинтиляторів з ізотопами, що введені до кристалічної ґратки, і відрізняється дегідратацією сировини при $T \leq 40^\circ C$ в умовах, що виключають фотоліз соли.

Ключові слова: екологічна безпека, радіоекологічний моніторинг, ріст кристалів, поверхнєве оплавлення, сцинтиляційні характеристики.

Постановка проблеми. Сцинтилятори з внутрішніми ізотопами використовуються в радіоекологічному моніторингу і геологорозвідці, особливо вони цінні при роботі в польових умовах [1, 2]. Для моніторингу використовують кристали з внутрішнім альфа-репером, який в іноземній літературі називають пульсаром (*Am-pulser*) [3, 4].

Положення опорного піка в шкалі енергій гамма-квантів називається гамма-еквівалентом (G_{eq}) і використовується для стабілізації електронного тракту сцинтиляційного детектора. Принцип роботи такого детектора пояснює рисунок 1, що приведено за даними каталогу [4].

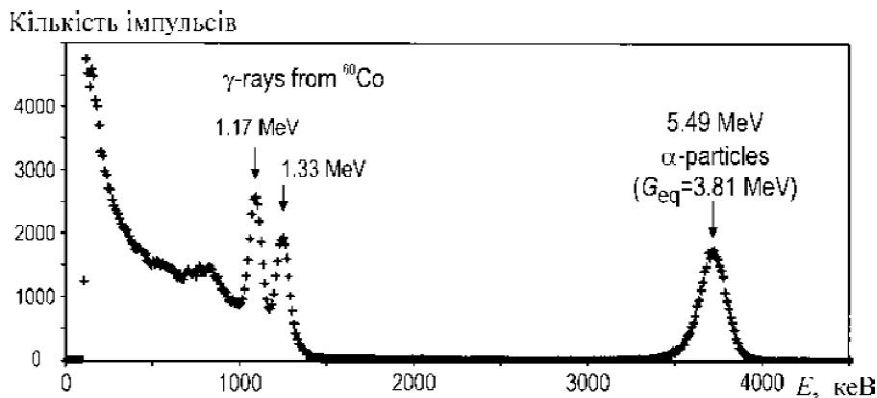

Рисунок 1 – Амплітудний спектр кристала $CsI:Tl$ з альфа-репером ^{241}Am . Положення альфа-піка в енергетичній шкалі відповідає гамма-еквіваленту 3,81 МеВ. Спектр зовнішнього джерела ^{60}Co , добре виділені дві лінії при 1,17 и 1,33 МеВ. З каталогу [4]

У правій частині рисунка зображено опорний сигнал від альфа-частинок з енергією 5,49 МеВ від внутрішнього джерела ^{241}Am . Максимум піку повного поглинання відповідає $G_{eq} = 3,81$ МеВ. У лівій частині рисунка розташовано спектр

невідомого джерела, що за положенням двох ліній (1,17 и 1,33 МеВ) можна ідентифікувати як ізотоп ^{60}Co . В деяких випадках (геологорозвідка) внутрішнім джерелом служить ^{60}Co [5], а пошук